

Бу фактларнинг барчаси қорақалпоқ халқ дostonларидаги таълимий-тарбиявий фикрларда жировларимизнинг қадимги туркий халқларнинг “Авесто”, “Урхун-Энасой ёзма ёдгорликлари”, “Оғузнама”, “Кўрkit ота” каби умумий маданий меросларига мурожаат қилинганлигини яна бир марта яққол кўрамиз.

Қадимги туркийларнинг руник ёзувининг ажойиб мероси “Култегин ёдгорлиги” таълим-тарбия, хусусан, этнопедагогика тарихи бўйича бой манба ҳисобланади. Сабаби, бу ёдгорлик туркий қавмларнинг VIII асрга тегишли ҳар хил урф-одатлар этнографияси ва этнопедагогикаси тармоқларини ўзида мужассамлаштиради [3:31-52].

VI асрнинг ўрталарига келиб Олтой, Еттисув ва Ўрта Осиёдаги ҳар хил қавмларнинг бириктириш натижасида турк хоқонлиги деб аталган кўчманчиларнинг катта давлати пайдо бўлди. VI-VIII асрларда ҳар хил этник тармоқларнинг кучли ассимиляциялашуви натижасида туркийларнинг сиёсий бирлашмасига оид “Турк” деб умумий ном олган, тиллари бир-бирига жуда яқин бўлган қавмлар гуруҳи тузилди. Улар кейин Ўрта Осиёдаги туркий халқлар этногенезида муҳим роль ўйнаган. Ёдгорликда туркий қавмларнинг қудратли хоқонлигининг беқлигида бошқа юртнинг босиб олишларига қарши курашиши орқали уларни бириктирган миллатпарварлик, ватанпарварлик ғояси юқори даражада бадиий тарзда тасвирланган.

Шунингдек, ушбу ёзма ёдгорликлар ва қорақалпоқ халқи этнопедагогикасида ҳам қадимдан энг асосий долзарб вазифалардан бир бу қомил инсонни тарбиялаш масаласи долзарб ҳисобланган. Қомил инсонни шакллантириш ғояси одамзот цивилизацияси ривожланишининг барча босқичларида энг аҳамиятли, долзарб муаммо бўлганлиги билан баҳолидир.

Адабиётлар

1. Ережепов А.А. Қорақалпоқ жировчилиқ санъати воситасида ўқувчи ёшларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг педагогик асослари. Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси. - Нукус, 2019.
2. Қарақалпақ халқининг этнопедагогикаси. Илимий мақалалар топлами. – Нөкис: Билим, 1995.
3. Өлеуов Ө. Ертедеги түрк жазыўларындағы тәлим-тәрбиялық көзқараслар. Муғаллимлер ушын оқыў қолланбасы. – Нөкис: Қарақалпақстан, 1989.
4. Бердақ. Сайланды шығармалары. – Нөкис: Қарақалпақстан, 1997.
5. Қорқыт ата кітабы. Оғыздардың батырлық жырлары: Эпос / Орыс тілінен ауд. Ә.Қоңыратбаев, М.Байділдаев. – Алматы: Жазушы, 1986.
6. Педагогика: энциклопедия. Маъсул муҳаррирлар Р.Сафарова, Р.Х.Жўраев. II жилд. Ж-М. / тузувчилар: жамоа. – Тошкент: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти. 2015.

РЕЗЮМЕ. Мақолада халқ оғзаки ижоди ва ёзма ёдгорликлар мисолида қорақалпоқ халқининг этнохуқуқий қарашлари таҳлил қилинади. Шунингдек, мазкур манбаларда қомил инсон ғояси ҳақида атрофлиша фикр юритилади.

РЕЗЮМЕ. В статье анализируются этноправовые воззрения каракалпаков на примере фольклорных и письменных памятников. Также в этих источниках развивается представление об идеальном человеке.

SUMMARY. The article analyzes the ethno-legal views of the Karakalpak people on the example of folklore and written monuments. Also, these sources elaborate on the idea of a perfect person.

ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДАГИ АСОСИЙ ГЕНДЕР ПАРАДИГМАЛАРИ

Н.Р.Аннаева – мустақил тадқиқотчи

Урганч давлат университети

Таянч сўзлар: инсоннинг замонавий жамиятда мослашуви, инсоннинг индивидуал фазилатлари ва истисодди, стереотиплар, сунъий муносабатларни юкламаслик, кучлилик, мустақиллик, фаоллик, тажовузкорлик, рационаллик, шахсий муваффақиятга интилиш, аёлларда заифлик, тобелик, сусткашлик, мулоимлик, хиссиётга мойиллик, бошқалар ёрдамига муҳтожлик.

Ключевые слова: адаптация человека в современном обществе, индивидуальные качества и таланты человека, стереотипы, отсутствие искусственных отношений, сила, самостоятельность, активность, агрессивность, рациональность, стремление к личному успеху, ранимость у женщин, зависимость, прокрастинация, мягкость, эмоциональная склонность, потребность за помощью от других.

Key words: human adaptation in modern society, human individual qualities and talents, stereotypes, lack of artificial relationships, strength, independence, activism, aggression, rationality, striving for personal success, vulnerability in women, dependence, procrastination, gentleness, emotional propensity, need for help from others.

Ҳар бир янги кашфиёт, техник ёки ижтимоий янгилик, бир томондан, олимларни кераклийечимга яқинлаштиради, иккинчи томондан, улар учун янги савол ва муаммоларни келтириб чиқаради. Инсоният жамияти ривожланишининг ўзгарган шартлари, биринчи навбатда, мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамиятига кириши, демократлаштириш, интеграция жараёнлари таълим мақсадларининг ўзгаришига олиб келди.

Қорақалпоқ мутафаккурлари ҳам инсоннинг етуқлиги масаласига алоҳида диққат қаратган, ватанпарвар бўлишга шақирган. Бердақ қомил инсоннинг белгиларини ҳисоблаб «эр болсанг элингни химоя қил, элнинг берган тузини оқла», «одам боласида бўлсин ор-номус», «эр йигитга номус билан ор керак», «киндикдан қон томиб тўғилган ер учун, ўлиб кетганингча хизмат этган яхшироқ» деб жирлаб, «ақли қомил, билими зўр, илмли эл бўлмайди хўр» [4:43] деб қомил инсон тарбиялашнинг халқ, миллат ва давлат ривожланиши учун аҳамиятининг жуда катта эканлигини кўрсатади.

Профессор У.Алеуовнинг халқ этнопедагогикасида қомил инсон ғояси масаласи ҳақидаги айтган фикрлари диққатга молик. Олимнинг кўрсатувича, халқ дostonлари ботирнинг (шахснинг) тўғилишидан бошлаб мақсад муродида етганигача халқ педагогикасидаги яқка шахсни, яъний қомил инсонни вояга етгазишнинг ўзига хос тажрийбаси ва анъаналари ҳисобланади [2:11].

Дарҳақиқат, олим туғри кўрсатганидек, дostonлардаги қомил инсон ғояси қомиллик тушунчаси билан узвий боғлиқликда яққол кўзга ташланади. Чунки, “Қомиллик - меҳр-мурувват, адолат, тўғрилиқ, виждон, ор-номус, ирода, тadbиркорлик, матонат каби кўплаб асл инсоний хислат ва фазилатларнинг мажмуини ифодаловчи атама. Қомиллик инсоннинг ҳаётлигида амалга оширилган барча ишларнинг пок эътиқод билан су ғорилиши, ҳаққа интилиш, ҳақиқатга, ёруғликка яқинлашгани сари ҳаёти ва виждонидаги доғлар, нуксонлар, гуноҳларини равшанроқ кўра билиш йўлидир. Қомиллик етуқлик, бекаму кўстлик, онгли инсонга хос ва мос хислат бўлган ақлий-маънавий даражадир.

Таълим жамият тараққийотининг самарали омилига айланади. Таълимда вужудга келаётган жаҳон тенденциялари: ягона таълим ва ахборот маконини яратиш, узлуксиз таълимга ўтиш мутахассислар тайёрлашга сифат жиҳатидан ҳар хил талабларни қўйди. Айниқса, бугунги кунда бутун дунёда гендер тенглигига эришиш мамлакат ва шахс ривожланишининг марказий босқичига айланиб

бормокда ва давлат стратегиясининг муҳим қисми бўлиб, у эркаклар ва аёлларни барча соҳаларга носимметрик ва мувозанатли қамраб олишнинг гендер моделига асосланади. Ўзбекистоннинг тенглик сиёсати жаҳон тарихининг цивилизация векторига зид эмас: мамлакат ижтимоий ҳаётининг барча жабҳаларида ҳар иккала жинснинг имкониятларини эътибордан четда қолдириш ёки ундан унумли фойдаланишни давом эттира олмайди. Маълум даражада барча жамиятлар учун хос бўлган гендер ассиметриясини бартараф этиш, айниқса, глобал ижтимоий-иқтисодий ва маданий ўзгаришлар даврида миллий хавфсизлиқни ва нафакат демографик жиҳатда хавфсизлиқни таъминлаш учун зарурдир, бу эса анъанавий равишда кўпинча назарда тутилган.

Гендер муносабатлар тизимининг ижтимоий-маданий қурилишида таълимнинг ролини инкор этиб бўлмайди. Гендер масалалари бўйича мутахассисларнинг фикрига кўра, таълим муассасалари, таълим мазмуни, ўқитувчилар томонидан қўлланиладиган усул ва шакллар, ўз навбатида, жамият ва умуман маданиятнинг гендер табақаланишини акс эттиради, эркаклар ва аёлларнинг тенгсиз мавқеини намойиш этади.

Гендер ижтимоийлашувининг маиший муаммоларини тарихшунослик таҳлили асосида шуни кўрсатадики, таълим ва фандаги гендер ассиметрияси турли соҳаларда мутахассисларни тайёрлашда эркаклар ва аёллар нисбатидаги ҳақиқий номуносивобликни акс эттиради ва бу соҳада аниқ ёки яширин тенгсизликни акс эттиради. Гендер ассиметрияси тасодифий ҳодиса эмас, балки доимий омил; объектив ва субъектив сабабларга кўра шаклланидиган жараёндир. Иқтисодчиларнинг ҳисоб-китобларига кўра, саноати ривожланган мамлакатларда эркаклар ўзларининг умумий иш вақтининг 70 фоизини, ривожланаётган мамлакатларда эса унинг тўртдан уч қисмидан кўпрогини ҳақ тўланадиган меҳнат фаолиятига сарфлайдилар. Аёллар эса эркаклардан фарқли ўлароқ, ўз вақтининг тўртдан уч қисмини ҳақ тўланмайдиган ва фақат тўртдан бир қисмини ҳақ тўланадиган меҳнат фаолиятига сарф қиладилар [1].

Педагогикада гендер ёндашувини пайдо бўлишининг асосий шартлари қуйидагилардан иборат: гендер табақаланишининг анъанавий тизимини бузиш, аёл ва эркак ижтимоий ролларининг қутбланишини заифлаштириш; эркаклик ва аёлликнинг маданий стереотипларини ўзгартириш; никоҳ ва оилавий муносабатларнинг гендер хусусиятларининг объектив ўзгариши ва бошқалар. Биз педагогикада гендер ёндашувини жорий этишни замонавий таълим ва тарбиянинг энг муҳим тамойили деб биламиз; жинсидан қатъи назар, шахс учун тенг ҳуқуқ ва имкониятлар принципи сифатида эгалитаризм асосида гендер ўзаро таъсирини уйғунлаштиришни назарда тутати. Педагогикадаги гендер ёндашуви педагогик фаолиятда ўзаро боғлиқ бўлган тушунчалар, ғоялар ва усуллар тизимига таянишга имкон берадиган услубий йўналишдир. Гендер ўзини ўзи билиш боланинг шахсини ўз-ўзини қуриш ва ўзини ўзи англаш, унинг ўзига хос индивидуаллигини ривожлантириш жараёнларини таъминлаш ва қўллаб-қувватлаш бўйича ҳаракатлардан иборатдир.

Олиб борилган тадқиқотлар шуни кўрсатадики, гендернинг ижтимоий қурилиши назарияси биологик жинс ва жинсни белгилашнинг ижтимоий жараёни ўртасидаги аналитик фарқга асосланади (гендер жинсни белгилашда жамиятнинг иши деб ҳисобланади ва гендер муносабатлари ижтимоий тенгсизлик муносабатлари сифатида қурилган) ва гендернинг ижтимоий қурилиши методологияси контекстида гендер масалаларини ўрганиш учун юқори самарали ёндашувга асосланиш лозим. Ўз-ўзини англашнинг

муҳим жиҳати сифатида қараладиган, шахснинг маълум бир жинс вакили сифатидаги тажрибасини тавсифловчи гендер идентификатори шахснинг асосий хусусиятларидан бири бўлиб, эркак ёки аёл хусусиятларини "мен" ва бошқалар ўртасидаги ўзаро таъсир жараёнида, ижтимоийлашув жараёнини ўрганувчи психологик ёндашув натижасида шаклланади.

Умумий таълим тизимидаги гендер ассиметрияси қуйидаги муаммолар сабаб пайдо бўлади: ўрта мактабларда жинсий тарбиянинг ягона ва аниқ концепциясининг йўқлиги; эркакларни умуман таълим соҳасидан "четлашиш" тенденцияси; ўқитувчилар ва бошқа катта ёшдагиларнинг гендер таълимининг етарли даражада эмаслиги. Шунингдек, бозор иқтисодиётига ўтишда гендер мезони меҳнат дунёсида, айниқса, хусусий мулкчилик шаклидаги корхона ва фирмаларда ижтимоий камситишнинг ҳал қилувчи омилларидан бирига айланганлигини исботлайди. Ўз навбатида меҳнат бозори ва бандликдаги таркибий ўзгаришлар хотин-қизлар салмоғи йилдан-йилга ортиб бораётгани, уларнинг рақобатбардошлиги, ижтимоий ва касбий ҳаракатчанлиги ортиб бораётганини кўрсатмоқда. Ҳозирги даврга келиб фалсафий, ижтимоий-сиёсий ва социологик қарашларда эркак ва аёллар ўртасидаги муносабатлар ҳамда хотин-қизлар масаласига янгича ёндашиш пайдо бўлди. Жумладан, жинсларнинг ижтимоийлашуви жараёни ҳокимият, зўравонлик, шахснинг ўзини ўзи англаши, эркинлиги ва бошқа соҳаларда индивидуалнинг ижтимоий роллари муаммолари сифатида ойдинлаштирилган [2].

Ўзбекистон таълими ва фанини ривожлантиришнинг ҳозирги босқичида гендер педагогикасининг ягона концепциясини ишлаб чиқиш учун асос бўлиб, икки жинснинг янада конструктив ўзаро таъсирга ёрдам берадиган ижобий чора-тадбирлар зарур, деган хулосага олиб келади. Шунингдек, гендер ассиметриясида умуминсоний кадриятларнинг ривожланиши, инсоннинг замонавий жамиятда мослашуви ва унинг ривожланиши, инсоннинг индивидуал фазилатлари ва истеъдоди, унга мавжуд ижтимоий роллар, стереотиплар ва сунъий муносабатларни юқламаслик орқали амалга оширилади. Шундай қилиб, жинсий тавофутларнинг ҳам ўзига хос, умумий сабабий боғланишлари (детерминантлари) мавжуд бўлиб, булар таъсирида эркакларга хос бўлган кучлилик, мустақиллик, фаоллик, тажовузкорлик, рационаллик, шахсий муваффақиятга интилиш каби, аёлларда эса заифлик, тобелик, сусткашлик, мулоиймлиқ, ҳиссиётга мойиллик, бошқалар ёрдамига муҳтожлик, таъсирчанлик ва ҳоқоза характер хусусиятлари таркиб топади [3].

Замонавий жамият қатъий гендер табақаланишига мос келмаслиги исботланган: мавжуд ижтимоий меҳнат тақсимооти тизимини ўзгартирмасдан туриб, таълим мазмунини жинсга кўра фарқлаш мумкин эмас ва ўқитиш усуллари унинг мазмуни билан чамбарчас боғлиқ, шунинг учун биргаликда ва тенг ҳисобланади. Гендер таълими алоҳида таълимдан кўра ижтимоий жиҳатдан кўпроқ функционал асосга эга кўринади аслида эса гендер педагогикаси анъанавий стандартларни абадийлаштириш ва қайта тиклашга эмас, балки уларни ўзгартиришга қаратилади. Алоҳида ёки қўшма таълим муаммоси эмас, балки гендер таълими муаммоси муҳим аҳамиятга эга, бунинг доирасида биринчи навбатда стереотипларнинг моҳиятини тушунтириш, уларнинг тарихий ўзгарувчанлигини аниқлаш керак деган хулосага олиб келади. Бу эса ижтимоий шарт-шароитни шакллантириш ва шу асосда гендер ёндашувини самарали амалга оширишни таъминлайдиган, шахсга йўналтирилган таълим ва таълимни инсонпарварлаштиришнинг

замонавий парадигмаси асосида гендернинг ўзини ўзи билишига, ўзини ўзи қуришига ва ўзини ўзи қуришига ҳисса қўшадиган изчил таълим концепциясини яратишга сабаб бўлади. Айни шу маънода, шахсни рўёбга чиқариш, унинг ўзига хос индивидуаллигини ривожлантириш учун бу муаммони ҳал этишга алоҳида эътибор қаратиш лозим. Таъкидланишича, қўшма ва алоҳида таълим муаммосини кўпинча ақлий жараёнлар ва ақлий қобилиятлардаги туғма жинсий фарқлар билан ёпишга ҳаракат қилинади, аммо бу борадаги илмий маълумотлар ноаниқ: гендер фарқлари - бу тузатиш қийин бўлган фарқлар, объектив равишда ва шахслар ўртасидаги фарқ ҳар доим жинсларга қараганда каттароқдир, бундан ташқари, улар, бошқа когнитив қобилиятлар каби, кўп жиҳатдан ўқув жараёнининг натижаси бўлиб, фаолият табиати, уларнинг намоён бўлиш ҳажми ва шакллари билан боғлиқ ҳолда ўзгариши мумкин.

Адабиётларни таҳлил қилиш гендер таълимининг учта моделини ажратиб кўрсатишга имкон беради: репрессив, либерал ва демократик: репрессив модел эркак ва аёл жинсларининг хусусиятлари тўғрисидаги маълумотларнинг минимал миқдорига қаратилган, стереотипларнинг шаклланишига ёрдам беради. Ва қарама-қарши жинсни идрок этишдаги либерал модел болаларни ҳар қандай мавжуд маълумотлар билан таништиришни ўз ичига олади, гарчи у шахснинг ахлокий шаклланишига салбий таъсир кўрсатади.

Демократик модели талабаларни ижобий танловга ундайдиган, тўғри гендер идентификациясини шакллантиришга, гендер муносабатлари соҳасида ахлокий маданиятни егаллашга ёрдам берадиган зарур маълумотларга қаратилганлиги билан алоҳида ажралиб туради. Таҳлил шуни кўрсатмоқдаки, квоталар турли давлатларда турли сабабларга кўра жорий этилган. Масалан, Индонезияда хотин-қизлар ташкилотларининг актив фаолияти ва жамиятни демократиялаштириш жараёни бошланганлиги, Жанубий Африкада миллий ҳаракат юксалганлиги, апартеид сиёсати таназзулга учраганлиги ва Африка Миллий Конгресси ҳокимият

тепасига келганлиги квоталарнинг қабул қилинишига омил бўлди. Анъанавий жамиятларда, масалан Индонезия ва Кореяда гендер тенглик юқоридан давлат даражасига чиқарилади, лекин давлат хотин-қизларга нисбатан патерналистик позицияни сақлаб туради. Бироқ, Кореяда, эҳтимол, шу туфайли квоталар тўғрисидаги қоидалар қабул қилинганидан кейинок дарҳол хотин-қизларнинг вакилликни ошириш бўйича ажойиб натижаларга: 5, 9 % дан 13% гача эришишга муваффақ бўлди [4].

Замонавий педагогик таълимнинг гендер компонентини шакллантириш амалиётини таҳлил қилиш бугунги кунда унинг мазмунини шакллантиришнинг иккита асосий ёндашувини аниқлашга имкон бери: кўп тармоқли ва фанлараро: кўп тармоқли ёндашув билан, маълум гендер жиҳатлари ҳамда шахсни ривожлантириш ҳар қандай аниқ фанлар доирасида ўрганиш мавзусига айланади. Фанлараро ёндашувни амалга оширишда анъанавий ўқитувчиларни тайёрлаш мазмунига махсус курслар киритилади, улар яхлит хусусиятга эга бўлиб, гендерга йўналтирилган педагогик технологияларнинг бутун арсеналидан фойдаланган ҳолда ўқитувчининг гендер компетенциясини мақсадли равишда шакллантиришга имкон беради.

Замонавий гендер тадқиқотларининг илмий йўналишлари шаклланиши ва ривожланишининг тўрт босқичи: ташкилий ва тарбиявий босқич, миллий гендершуносликни институционализация қилиш босқичи; олимлар ва амалиётчиларни бирлаштириш босқичи; миллий таълимда гендер таълимини қонунийлаштириш ва кенгрок тарғиб қилишга қаратилган ишларни фаоллаштириш босқичидан иборат.

Таълим муассасаларида гендер компетенциясини самарали шакллантириш шартлари ишлаб чиқилган бўлиб, уларни амалга ошириш жами равишда гендер таълимининг самарали моделларини амалга оширишни ва шахсга йўналтирилган таълим шароитида гендер муносабатларини ривожлантиришни педагогик бошқаришни таъминлаши керак.

Адабиётлар

1. Революция в интересах равенства мужчин и женщин. Доклад о развитии человека за 1995 год. Нью-Йорк. Оксфорд юниверсити пресс. 1995. – с. 6.
2. Муравьева Н. Ўзбекистон хотин-қизлари ижтимоий мақомини юксалтириш. –Т.: - 2004. 18 б.
3. Алешина Ю.Е., Волович А.С. Проблема освоения ролей мужчины и женщины //Вопросы психологии, 1991. № 4. – с.74.
4. Маълумотлар «Women in National Parliaments» (Аёллар миллий парламентларда): www.ipu.org/wmn-e/world.htm сайтдан олинди.

РЕЗЮМЕ. Ушбу мақолада умумий таълим тизимидаги гендер асимметрияси, ўрта мактабларда жинсий тарбиянинг ягона ва аниқ концепцияси, ўқитувчилар ва бошқа катта ёшдагиларнинг гендер таълими, гендер педагогикасининг ягона концепциясини ишлаб чиқиш ҳамда гендер асимметриясида умуминсоний кадриятларнинг ривожланиши каби масалалар таҳлил этилади.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируются такие вопросы, как гендерная асимметрия в системе общего образования, единая и четкая концепция полового воспитания в общеобразовательных школах, гендерное воспитание учителей и других взрослых, разработка единой концепции гендерной педагогики и формирование общечеловеческих ценностей. в гендерной асимметрии.

SUMMARY. This article analyzes issues such as gender asymmetry in the general education system, a single and clear concept of sex education in secondary schools, gender education of teachers and other adults, the development of a single concept of gender pedagogy and the development of universal values in gender asymmetry.

TA'LIMDA TARIXIY-MADANIY MEROS VA O'QUVCHILARNI MILLIY HUNARMANDCHILIKKA O'RGATISH MASALALARI

B.S.Bekniyazov – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori*
Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: kasbga yo'naltirish, hunar, hunarmand, hunarmandchilik, milliy o'zlikni anglash, milliy qadriyatlar, xalq hunari, temirchilik, zargarlik, miskarlik, yog'och o'ymakorligi, tikish, to'qish, teridan har xil buyumlar yasash, suyakga naqsh o'yish hunarmandchiligi.

Ключевые слова: профориентация, ремесло, ремесленник, промыслы, национальное самосознание, национальные ценности, народные промыслы, кузнечное, ювелирное, медное дело, резьба по дереву, шитье, ткачество, изготовление различных изделий из кожи, резьба по кости.

Key words: vocational guidance, craft, craftsman, crafts, national identity, national values, folk crafts, blacksmithing, jewelry, copersmithing, wood carving, sewing, weaving, making various leather products, bone carving.

Qaysi xalqning madaniy tarixi qanchalik qadimiy bo'lsa, o'sha xalqning axloqiy go'zalligi, urf-odat rang barangligi ko'lami keng, ta'lim-tarbiya tizimi ildizlari ham shunchalik chuqur bo'ladi. Chunki, har qanday

madaniyat, axloq, urf-odat va ta'lim-tarbiya insoniy faoliyatning kechinmalari, sinovlari, boy hayotiy tajribalari asosida yuzaga keladi va maqbullari avloddan avlodga o'tadi.